

OMBORXONAGA YUKLARNI JOYLASHTIRISH

Xudoyberdiyev Begzod To'liqin o'g'li

Samarqand Davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali talabasi

Annotatsiya: *Logistika omborxonasi, bir kompaniya yoki tashuvchi tashish tizimi uchun mahsulotlar, materiallar va tovarlarni saqlash, boshqarish va yo'naltirish uchun mo'ljallangan omborxonaga hisoblanadi. Logistika omborxonasi, tashish jarayonida ishtirok etadigan har bir elementning keng qamrovli faoliyatini ta'minlayadi. Logistika omborxonasining o'rni bir kompaniyadan boshqasiga o'zgarishi mumkin bo'lgan, ammo u yordamida ombor mahsulotlarining qulay o'ramlarda saqlanishi, ulardan foydalanish va ularga murojaat qilish imkoniyatini beradi. Omborxonaga, mahsulotlarni qabul qilish, yig'ish, to'lash, saqlash, inventarizatsiya qilish, qaytarish va tashish jarayonlarini boshqarishga mo'ljallangan.*

Kalit so'zlar: *Ombor, joylashtirish, rejalashtirish, saqlash.*

Ombor deganda tovarlarni qabul qilish, saqlash, joylashtirish va taqsimlash bo'yicha amaliyotlar kompleksini amalga oshirishga mo'ljallangan, maxsus texnologik uskunalarda bilan jihozlangan bino. inshoot va turli qurilmalar tushuniladi.

Omborlarning asosiy vazifasi — iste'molchilar buyurtmasi zaxirasini jamlash, ularni saqlash va uzluksiz bir me'yorda ta'minlanishini amalga oshirish. Ombor yoki omborlar majmuyi xizmat ko'rsatish infrastrukturasi bilan birgalikda ombor xo'jaligini tashkil etadi. Sanoat korxonasida ombor xo'jaligining asosiy vazifasi sanoatning tegishli moddiy resurslar bilan to'g'ri oziqlanishini, ularning saqlanishini tashkil etish va omborxonaga amaliyotlarini amalga oshirish bilan

bog'liq xarajatlarni imkon boricha qisqartirishdir.

Omborlar logistika tizimining asosiy qismlaridan birini tashkil etadi. Logistik tizim omborlarga bo'lgan tashkiliy va texnik-iqtisodiy talablarni shakllantiradi, omborlar tizimining maqsadini va eng maqbul ishlash niezonini belgilaydi, yuklarni qayta ishlash shartlarini aniqlaydi. O'z navbatida, materiallarni omborga joylashtirishni tashkil etib (omborni joylashtirishga joy tanlash, materiallarni saqlash usullari va boshqalar) zaxiraning logistika tizimining turli

qismlarida aylanishi bilan bog'liq xarajatlariga, miqdoriga va harakatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Logistikada omborlar ham ijobiy, ham salbiy ahamiyatga ega. Omborda saqlashning salbiy tomoni shundaki, zaxiralarni omborda saqlash bilan bog'liq xarajatlar hisobiga tovar narxi oshadi. Bu - omborga joylashtirish amaliyotlariga sarflanadigan xarajatlar, omborxonani ijaraga olish, omborlarni tartibda saqlash bilan bog'liq joriy xarajatlar.

Bundan tashqari omborxonaga zaxirasi tashkil etilishi natijasida boshqa maqsadlarda foydalanilishi mumkin bo'lgan ko'p miqdordagi moliyaviy resurslar ishga

solinmay qoladi. Shu sababli mahsulotlarni omborxonaga joylashtirish xarajatlarni kamaytirishga yoki logistik servis sifatini oshirishga imkon bersagina o'zini oqlaydi (talabga tez javob berishga yoki arzon narxlarda oldindan sotib

olish hisobiga iqtisodga erishish). Omborga joylashtirishning ijobiy tomoni shundaki, ishlab chiqarish to'g'rilab olinadi, yuklarni butlashga, zaxiralarni to'plashga va taqsimlashga kerakli texnik va tashkiliy sharoitlar yaratiladi.

Omborga joylashtirish — logistik kanal ishtirokchilari tomonidan zaxiralarni saqlash, ularning butligini ta'minlash, ularni maqsadga muvofiq (ratsional) joylashtirish, hisobga olish, doimo yangilab turish va xizmatlarning xavfsiz usullaridan iboratdir.

Omborlarning roli va o'rnini tahlil qilganda iyerarxiyaning turli bosqichlarida, ya'ni umumdavlat, regional, lokal va ishlab chiqarish bosqichlarida ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Ombor xo'jaligini tashkil etishning eng sodda variantlaridan biri keng tarmoqli tuzilmadir. Bunday tuzilmada qaysidir bir to'plash punkti boshqa bir nechta punktlar uchun manba – ombor bo'ladi. Bu tizimning keyingi bir bosqichi eshelonlashgan tuzilmabo'lib, u bir necha iyerarxiya boqichi — joylashtirish eshelonlaridan iborat bo'ladi. Bunday tizimda iste'molchilardan talablar eng quyi pog'onadagi punktga tushadi. Normal sharoitda tovarlar har bir pog'onadagi omborlar yaqin joylashgan yuqori pog'onadagi ombordan to'ldiriladi.

Ombor xo'jaligini tashkil etishning zamonaviy turlaridan biri do'kon-omborlardir. Ko'p nomenklaturalik assortiment sharoitida joylash, saqlash, qidirish uchun mo'ljallangan tara -donali mahsulotni qanchadur darajadagi mexanizatsiya va avtomatizatsiya qilingan ombor sifatida do'kon -ombor namoyon bo'ladi. Bu

jihatdan ombor faoliyati oddiydir. Yangi narsa shuki, omborda rejalashtirilgan tranzit hajmdan ortiqchasi paydo bo'lsa, mayda ulgurji xaridorlarga tezkorlik bilan sotish ruxsat etiladi. Shu maqsadda ombor qoshida savdo zali va mayda ulgurji savdo uchun qabul, butlash va jo'natish zonolari, shuningdek, ma'muriy va xizmat ko'rsatish binolari tuziladi.

Ombor xo'jaligining samarali faoliyat ko'rsatish shartlari:

1) omborning ish zonalarini ajratgan holda ratsional rejalashtirish, bunda yukni qayta ishlash jarayoni xarajatlarini qisqartirish;

2) asbob-uskunalarini joylashtirishda joydan samarali foydalanish natijasida ombor quvvatini oshirish;

3) universal asbob -uskunalar ishlatish hisobiga yuklab ko'tarish mashinalar parkini qisqartirish;

4) ombor ichidagi tashish marshrutlarini minimallashtirish hisobiga omborning o'tkazish imkoniyatini oshirish;

5) markazlashtirilgan yetkazib berishni qo'llab, transport xarajatlarini kamaytirish;

6) axborot tizidan maksimal foydalanib, hujjat aylanish vaqtini qisqartirish va h.k. (ombor xo'jaligi faoliyatiga oddiy texnik talablar me'yoriy hujjatlarda mavjud).

Mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar omborlari ishlab chiqarishga mo'ljallangan xomashyo, materiallar, butlovchi va boshqa mahsulotlarni saqlashga ixtisoslashtirilgan va bunday omborlar, birinchi navbatda, ishlab chiqaruvchi iste'molchilarni kerakli materiallar bilan ta'minlaydi. Mahsulot iste'molchilari omborlari texnologik jarayon uzluksiz o'tishini ta'minlashga mo'ljallangan. Mazkur omborlarda tugatilmagan ishlab chiqarish zaxiralari, asboblari, ehtiyot qismlari va boshqalar saqlanadi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 12.04.2019 yildagi 305-son.
2. I.N. Bozorov, A.A. Omonov, Sh.K. Daliyev, "Transport logistikasi", oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'llanma, 2021-yil, Samarqand: SamDU nashri, 212 bet.
3. D.M. Umarova, M.A. Bo'ronova, "Logistika", o'quv-qo'llanma, 2016-yil, Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 252 bet.